

**ЕЛЕКТРОНЕН БЮЛЕТИН
РЕГИОНАЛЕН ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – СОФИЯ**

**E-BULLETIN
REGIONAL HISTORY MUSEUM – SOFIA**

Бр. 05/2022
Vol. 05/2022

**Издателство на Регионален исторически музей – София
Publishing of Regional History Museum – Sofia**

София 2022

**„Е-бюлетин“ е периодично научно електронно издание на
Регионален исторически музей – София**

**“E-Bulletin” is a periodical scientific electronic edition of
Regional History Museum – Sofia**

Съставители

д-р Александър Станев (РИМ–София)
Цветозар Йотов (РИМ–София)

Отговорен редактор

Цветозар Йотов (РИМ–София)

Редакционна колегия

доц. д-р Венета Ханджийска-Янкулова
(РИМ–София)
гл. ас. д-р Илиана Борисова-Кацарова
(СУ „Св. Климент Охридски“)
д-р Марио Филипov (РИМ–София)
Елена Николова (РИМ–София)

Техническо оформление

Светлана Чолакова

Editors

Alexander Stanev, PhD (RHM–Sofia)
Tzvetozar Yotov (RHM–Sofia)

Editor-in-chief

Tzvetozar Yotov (RHM–Sofia)

Editorial Board

Veneta Handzhiyska-Yankulova,
Assoc. Prof., PhD (RHM–Sofia)
Iliana Borisova-Katsarova, Chief Assist.
Prof., PhD (SU “St. Kliment Ohridski”)
Mario Filipov, PhD (RHM–Sofia)
Elena Nikolova (RHM–Sofia)

Layout

Svetlana Cholakova

**Издателство на Регионален исторически музей – София
Publishing of Regional History Museum – Sofia**

ISSN 2603-4247

**Изисквания към авторите за подготовка на публикация / Requirements for authors
when preparing a publication: <https://e-bulletin.sofiahistorymuseum.bg/bg/requirements>**

Регионален исторически музей – София
Regional History Museum – Sofia

ЕЛЕКТРОНЕН БЮЛЕТИН E-BULLETIN

<http://www.sofiahistorymuseum.bg/bg/>

<http://e-bulletin.sofiahistorymuseum.bg/bg/>

Бр. 05/2022

ISSN 2603-4247

Vol. 05/2022

СЪДЪРЖАНИЕ CONTENT

АРХЕОЛОГИЯ /ARCHAEOLOGY

**ПРАИСТОРИЧЕСКИ МАТЕРИАЛИ ОТ МЕСТНОСТТА ЧУНГОВИЦА,
С. ЛОЗЕН, СТОЛИЧНА ОБЩИНА**

Мargarита Попова, Люба Дафова

**PREHISTORICAL MATERIALS FROM CHUNGOVITSA LOCALITY, VILLAGE
OF LOZEN, STOLICHNA MUNICIPALITY**

Margarita Popova, Lyuba Dafova

.....9–16

**КЪСНОАНТИЧНИЯТ КОМПЛЕКС В КВ. ВЕРДИКАЛ, ГР. БАНКЯ – ДАННИ И
МАТЕРИАЛИ ОТ ПРОУЧВАНИЯТА ПРЕЗ 1981 Г.**

Аnани Антонов

**THE LATE ANTIQUE COMPLEX IN VERDIKAL NEIGHBOURHOOD, TOWN OF
BANKYA – DATA AND MATERIALS FROM THE 1981 SURVEYS**

Anani Antonov

.....17–42

**ТЕРЕННИ ИЗДИРВАНИЯ В ЗЕМЛИЩАТА НА СЕЛАТА ЛОЗЕН И КАЗИЧЕНЕ,
РАЙОН ПАНЧАРЕВО, СТОЛИЧНА ОБЩИНА**

Александр Станев, Методи Златков

**FIELD SURVEYS ON THE TERRITORY OF LOZEN AND KAZICHENE VILLAGES,
PANCHAREVO DISTRICT, STOLICHNA MUNICIPALITY**

Alexander Stanev, Metodi Zlatkov

.....43–111

ИСТОРИЯ / HISTORY

БОЯНСКИЯТ МАЙСТОР И ПРЕДСТАВАТА ЗА САРАЦИНИТЕ

Ели Антова

THE BOYANA MASTER AND THE REPRESENTATION OF THE SARACINS

Eli Antova

.....115–128

СВЕДЕНИЯТА ЗА ВЛАСИ „РИМСКИ ПАСТИРИ“ И УПОТРЕБАТА НА ТЕРМИНИТЕ BULGARI, BLASII И MESSIANI В УНГАРСКИТЕ ХРОНИКИ ОТ XIII–XV ВЕК

Цветозар Йотов

THE ACCOUNTS OF WALLACHIANS AS “ROMAN SHEPHERDS” AND THE USE OF THE TERMS BULGARI, BLASII AND MESSIANI IN THE HUNGARIAN CHRONICLES FROM 13TH–15TH CENTURIES

Tzvetozar Yotov

.....129–151

ДИАЛЕКТИКА НА УПРАВЛЕНСКИТЕ И ИЗМЕРИТЕЛНИ СИСТЕМИ В ОСМАНСКАТА ИМПЕРИЯ И НЕЙНИТЕ ПОСЛЕДСТВИЯ

Василис Пимпас

DIALECTIC OF MANAGEMENT AND MEASUREMENT SYSTEMS IN THE OTTOMAN EMPIRE AND ITS CONSEQUENCES

Vasilis Pimpas

.....153–167

ТАКОР КЮРДЯН – ТАКИ: 25 ГОДИНИ ПО-КЪСНО

Силвио Томов

TNAKOR KURDYAN – TAKI: 25 YEARS LATER

Silvio Tomov

.....169–185

ИЗКУСТВОЗНАНИЕ / ART STUDIES

ИЗЛОЖБА ПО СЛУЧАЙ 100 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА НИКОЛАЙ БОЕВ

Христина Грозданова

EXHIBITION ON THE 100TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF NIKOLAY BOEV

Hristina Grozdanova

.....189–206

НАУЧНАТА ИЛЮСТРАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ ОТ XIX ДО СРЕДАТА НА XX ВЕК И НЕЙНОТО МЯСТО В НАУЧНИТЕ ИЗДАНИЯ И ОТВЪД ТЯХ

Христина Грозданова

THE SCIENTIFIC ILLUSTRATION IN BULGARIA FROM 19TH CENTURY TO MIDDLE 20TH CENTURY AND ITS PLACE IN SCIENTIFIC EDITIONS AND BEYOND

Hristina Grozdanova

.....207–228

МУЗЕОЛОГИЯ / MUSEOLOGY

„СПОМЕНИ ЗА ШЕСТ СОФИЙСКИ УЛИЦИ“ ОТ ВЕРА МЕЧКАРОВА

Марияна Маринова

“MEMORIES OF SIX SOFIA STREETS” FROM VERA MECHKAROVA

Mariyana Marinova

.....231–253

РЕЗУЛТАТИ ОТ АНКЕТИТЕ ПРОВЕДЕНИ ВЪВ ВРЪЗКА С „ЕВРОПЕЙСКА НОЩ НА МУЗЕИТЕ 2022“ И ДЕНЯ НА СОФИЯ НА ТЕРИТОРИЯТА НА РЕГИОНАЛЕН ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – СОФИЯ И НЕГОВИТЕ ФИЛИАЛИ

Ангел Драгиев

RESULTS FROM SURVEYS CONDUCTED IN CONNECTION WITH *EUROPEAN NIGHT OF MUSEUMS 2022* AND *DAY OF SOFIA* IN REGIONAL HISTORY MUSEUM – SOFIA AND ITS BRANCHES

Angel Dragiev

.....255–263

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ И ДИГИТАЛИЗАЦИОННИ РЕСУРСИ В БЪЛГАРСКАТА МУЗЕЙНА ПРАКТИКА

Ангел Драгиев, Йордана Николова, Даниел Иванов

DIGITALIZATION AND DIGITIZATION RESOURCES IN THE BULGARIAN MUSEUM PRACTICE

Angel Dragiev, Yordana Nikolova, Daniel Ivanov

.....265–285

НАУЧНАТА БИБЛИОТЕКА НА РЕГИОНАЛЕН ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – СОФИЯ

Бранимира Тенева

THE SCIENTIFIC LIBRARY OF THE REGIONAL HISTORY MUSEUM – SOFIA

Branimira Teneva

.....287–289

КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО / CULTURAL HERITAGE

БЪЛГАРСКОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО В СФЕРАТА НА НЕДВИЖИМОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО С АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПРОФИЛ (1944–2020 Г.). ИСТОРИЧЕСКИ ПРЕГЛЕД

Даниел Иванов

BULGARIAN LEGISLATION IN THE FIELD OF IMMOVABLE CULTURAL HERITAGE WITH ARCHAEOLOGICAL PROFILE (1878–1944). HISTORICAL REVIEW

Daniel Ivanov

.....293–305

МУЗЕОЛОГИЯ
MUSEOLOGY

„СПОМЕНИ ЗА ШЕСТ СОФИЙСКИ УЛИЦИ“ ОТ ВЕРА МЕЧКАРОВА

Марияна Маринова

В Научния архив на Регионален исторически музей – София са запазени спомени на софиянци, живели и работили в столицата. Сред тях са и заведените под инвентарен № 978 подробни описания за шест софийски улици. Това са улиците „Граф Игнатиев“ (в 16 стр.), „Цар Шишман“ (8 стр.), „6-и септември“ (8 стр.), „Оборище“ (8 стр.), „Мусала“ (3 стр.) и „Женева“ (6 стр.). Изредени са сградите, както и обитателите им, една по една във възходящ порядък по четни и нечетни номера. Накрая на описанието на всяка улица има дата, написана понякога на машина, понякога саморъчно, както и името на авторката и личен подпис. Страниците са номерирани в десния долен ъгъл с цифри, написани с молив в горната последователност. Записът е направен в периода 1986–1987 г., когато В. Мечкарова е била на приблизителна възраст около 85 години. За нея се разбира, че е съпруга на Иван Мечкаров, журналист, преводач и дипломат, а самата тя, както е записано в инвентарната книга, е юрист по образование, старософиянка. Спомените са откупени от музея за Научния архив през 1989 г. не от авторката, а от друго лице, вероятно неин сродник. Написани са граматически правилно с някои поправки и добавки на ръка, които говорят за висока ерудиция и култура.

Четейки ги за пръв път, у мен остана впечатлението, че те са написани с ясното съзнание, за необходимостта да се остави следа за този отминал период в живота на улиците и жителите им, голяма част от които несъмнено тя е познавала лично. Някои от тези улици са променили имената си след написването на спомените. В настоящата публикация те са оставени в оригинал – така както са се казвали по времето, в което са описани.

Улица „Граф Игнатиев“

Голямо име на голяма личност! Крило бил той за българските интереси, за българските мечти. Ето името му: граф Николай Павлович Игнатиев (1832–1908 г.). Съпруга му е била княгиня Галицина, внучка на генерал Кутузов. Когато през 1902 г.

той посещава София, новоочертаната улица е назована на негово име.

Улицата е една от най-старите на града. В турско време площадът е бил известен като „Кафене баши“ на името на най-голямото кафене на София, посещавано от големците. То се е разполагало приблизително на днешния площад „Славейков“, на мястото на едноименното кино днес, в съседство с „Едрелез джамия“. Останалата част от улицата, покрай Черната джамия до реката, турците са я наричали „Кадим сокачи“. След Освобождението улицата е коригирана и наречена „Самоковска“, тъй като свързвала града с горния път за гр. Самоков през с. Железница.

Днес улицата, кажи-речи започва от сърцето на София, от пл. „Св. Крал“, после наречен „Св. Неделя“, а днес „Ленин“. От най-стари времена центърът е бил там, близо до топлите извори. Започнала нестройно, улицата прескача два площада: пл. „Гарибалди“ и карето на площад „Славейков“ и стремглаво се спуска към Перловската река.

Заставам на източния край на площад „Славейков“, там откъдето художникът Обербауер¹ е нарисувал своя акварел на новорегулираната ул. „Самоковска“ (т.е. „Граф Игнатиев“) през 1892 г. Това е истински пустош: вляво е Черната джамия с няколко баракообразни постройки, вдясно, от началото 1–2 паянтови сгради, принадлежали към пашовия конак. Цялата площ надолу се заемала от градините и бостаните на пашата.

От началото, с по-солидни и красиви къщи са застроени ъглите на улицата от по-заможни софиянци и придошли от провинцията чиновници и офицери. Големите междинни парцели биват закупени впоследствие преимуществено от преселници българи от Македония след погрома на въстанието в 1903 г. И в миналото, и до ден днешен ул. „Граф Игнатиев“ е артерия, макар доста тясна и нестройна. Оценили са я още при прекарване на трамвайната линия (в 1901 г.) и това превозно средство не губи стойността си и до днес. Зелени бяха навремето трамваите. От гарата по ул. „Мария Луиза“ се стигаше до площадчето на бул. „Патриарх Евтимий“. Там бе последната спирка, а по-късно линията стигаше до моста. Линията беше единична. Колите едновагонни, с две отделения, първа и втора класа от 15 и 10 ст. билета. Маневрирането започна по-късно, когато се появиха ремаркета, а през лятото и приказните летни вагончета, мечта за децата. Те бяха без странични стени, с ленени пердета на бели и червени черти, с 6 скамейки една зад друга. Разходка с това трамвайче беше истинско удоволствие.

Улицата бе търговска и занаятчийска. Атмосфера интимна липсваше. Ъгловите постройки на софиянци, едноетажни, солидни, на широка площ, господарски лежаха между новопостроените, вече на два-три етажа къщи за ателие или дюкян, за живеене, за даване под наем. Българите от Македония бяха дошли със суха пара на ръка, с яки мишици и готови занаяти. Появиха се две фурни, три бакалници, железария, кожухар, сладкар, берберин, бозаджия. Имаше всичко! Месари и кръчмари обаче бяха придошли от вътрешността на страната. И все пак големият пазар ставаше в петъчен ден точно на края на ул. „Граф Игнатиев“ до големия Перловски мост. Още през нощта селяните от околността, от селата Дървеница, Драгалевци, Симеоново, Бистрица прииждаха с волски коли, мулета, магарета и се разполагаха необезпокоявани

¹ Йозеф Обербауер (1853–1926 г.), австрийски инженер и художник, живял и работил в България.

нито от дъжд, нито от сняг, по всяко време. Там се снабдяваше човек с дърва за зимата (въглища не се практикуваха), с живи кокошки, гъски, прасенца и др. Само там имаше масло на големи топки, прясно избито, зеленчуци и плодове и накрая счукана чубрица със сминдух и червен пипер. Къде да спреш окото си? На красивите шопски носии или на изобилието от цветове и свежест! Пазарлъците бяха безкрайни.

Десният бряг на реката бе твърде висок и точно пред моста добиваше очертание на могила. На върха се намираше едноетажна постройка, от където данъчният следеше придвижването на селяните и никой не можеше да избегне заплащането на съответната такса.

* * *

Казах вече, интимна атмосфера на улицата нямаше, цареше отчужденост. И все пак станаха събития, които ни изхвърлиха на улицата и там се създаде известна общност. Земетресението през есента на 1917 г. изпразни къщите. Два-три дни и нощи прекарахме под открито небе. Свалихме кушетки, завивки, даже самовар. Имаше болни. Обхождахме ги. Към края на войната (1917–1918 г.) се появи епидемия, „испанската болест“. Камбаната на църквата „Св. Седмочисленици“ непрестанно бавно звънеше и известяваше за нови жертви (тогава опелото се извършваше в кварталната църква).

Погромът през 1919 г. споделихме негласно със свити сърца и печални погледи. През 1923 г., когато небето над София заруменя от пламъците на горящия Народен театър, плакахме всички наред. И пак през есента на 1923 г. слушахме, изтръпнали от ужас, как брат брата си убива... А имаше и весели мигове. През май 1911 г. се появи Халеевата комета. С възторг следяхме пътя ѝ. След това с голям ентузиазъм изпратихме войниците на фронта през 1912 г.

По-късно чествахме Празника на розите. Инициативата беше на дружество „Червен кръст“ да се съберат средства за борба против туберкулозата. Групи от по две дами и един кавалер спираха минувачите по улицата и ги кичеха с малки изкуствени розички. Всеки приемаше и даваше лептата си. Топъл спомен пазя от този ден. Вървахме две момичета, хванати за ръка – сестра ми и аз. „Хей, момиченца, елате!“ – викаше весело една твърде едра жена и размахваше букетчета от мечтаните цветенца. Това бе певицата Христина Морфова², облечена в народна носия. Какво щастие тя да ни окичи и в нейната касичка да пуснем нашите „гологани“. След войната този празник бе възобновен. Тогава отново, пак по ул. „Граф Игнатиев“, видях Христина Морфова включена в същата акция, но сега вече бе качена на платформа над камион, окръжена от други певици, всяка в национална носия. На пианото беше Людмила Прокопова³. Морфова пееше непрекъснато народни песни, а другите припяваха и подаваха своите розички.

С най-голямо удивление проследихме работническата манифестация на 1 май 1919 г. Студен и неприветлив ден с дъжд и сняг, а манифестиращите геройски преминаха по „Граф Игнатиев“ и се разпръснаха на площадчето до бул. „Патриарх Евтимий“.

² Христина Морфова (1887–1936 г.), българска оперна певица, сопран.

³ Людмила Прокопова (1888–1959 г.), чешко-българска пианистка и педагожка.

Бденията преди Великден пълнеха градинката на „Св. Седмочисленици“. Запазените свещици блестяха и постепенно потъваха в мрака на улиците. Всеки искаше да запази огъня до дома си.

* * *

Къщата, която от ранното ми детство е вълнувала въображението ми, е била сградата на № 1 на ул. „Граф Игнатиев“. По време на бомбардировките тя бе разрушена. Къщата е била построена от българин, живял и забогатял в Египет като млекуар. Архитектът е бил чужденец. В последствие, след като собственикът заминава отново за Египет, я наема и по-късно купува доктор Балсамов – пришълец от Солун. Висок зид отделя улицата от двора и сградата. На него са поставени четири мраморни статуи, по-едри от човешки ръст. Красиви и изящни, макар и копия, те представляваха четирите годишни времена. За софиянци това са били сигурно първите образци на античното изкуство. Широка сводеста врата води в неголям двор, покрит с плочи и разнообразен с мраморен водоскок. В дъното е постройката, напомняща средиземноморската архитектура. Три врати ви очакват: централната е украсена с два каменни лъва. В долния етаж докторът урежда клиниката си, като за времето си имаше и рентгенов апарат, а горе е жилището на семейството: докторът, съпругата му, двама сина и две дъщери. В 1912 г. д-р Балсамов почива и тогава съпругата му поема грижата за клиниката, като за лекар е поканен д-р Емил Клайн, баща на известния софийски лекар д-р Борис Клайн. По-късно синът на Балсамов, също лекар, завежда клиниката. След бомбардировките две от статуите са спасени. Едната краси двора на художника Дечко Узунув, а другата е в един двор на ул. „Иван Асен II“.

Продължавам със сградите, които помня и съм посещавала. На ъгъла на ул. „Граф Игнатиев“ № 2 и ул. „Алабинска“ е домът на генерал Драгомиров. Тя беше двуетажна, а впоследствие се престрои и се появи един безистен. В горния етаж живееше дъщерята на генерала, омъжена за известния художник Ангелов⁴. Бяха приятели на баба ми и съм я придружавала при гостуване. № 4 е къщата на известния издател на учебници Барутчийски⁵. В № 6 сега се помещава Съюзът на българските журналисти. Преди това зданието, строено доста по-късно, беше собственост на Македонска банка. През 1934 г. „Дружеството на столичните журналисти“ го закупи и доходите от наемите влизаха в журналистическия пенсионен фонд.

Ето ни на ъгъла на ул. „Граф Игнатиев“ и ул. „Денкоглу“, на площадчето „Гарибалди“. Точно там преди години беше Румънската легация. Тя заемаше много голяма площ и беше на самата улица с няколко стъпала към входа. Зад сградата имаше обширен двор-градина. Около средата на 20-те години легацията се измести на ул. „6-и септември“ в къщата на Димитър Тончев⁶, а 10 години по-късно румънското посолство построи собствена сграда на ул. „Шипка“. Следващият ъгъл е бил заеман винаги от обществени сгради последователно и е бил пристрояван. Там е била старата поща с часовника, после „Търговска банка“, а сега Министерството на търговията.

⁴ Иван Ангелов (1864–1924 г.), български художник живописец и педагог.

⁵ Серафим Барутчийски (1869–1939 г.), софийски учител.

⁶ Димитър Тончев (1859–1937 г.), юрист и политик, един от водачите на Либералната партия, основател на Младолибералната партия 1904.

Пресичаме ул. „Александър I“, сега „Софийска комуна“. Там на № 9 се намираще домът на Александър Малинов⁷, лидер на Демократическата партия, многократен министър, голям политик, голям трибун. И както в античните трагедии, той рухна в момента, когато произнасяше реч в театър „Ренесанс“ през 1938 г. Колкото блестящ във всяко отношение беше Малинов, толкова скромна беше неговата сгътница в живота. Тя иде от Русия, името ѝ е Юлия Яковлевна. Оформила своите демократически убеждения като студентка в Женева, в левите кръжоци на Плеханов⁸ и Роза Люксембург⁹, тя завършва зъболекарство. В края на миналия век идва в България. Била е една от първите наши зъболекари. Чувала съм, че била много способна в професията си, умна, културна и чаровна. Като съпруга на голям политик, успешно се справя с всички задължения, макар и да не е имала вкус към светския живот. Участваше във всички навремето си благотворителни дружества. Неин е починът за основаване „Дружество за закрила на девойките, придобили от провинцията“. Беше взела инициатива за организиране на „Комитет за мира“, а по-късно за построяване на дом за стари жени интелектуалки. Сама е внесла значителна сума, а остатъкът е събрала от близки и благодетели. За девойките от провинцията е определен специален дом, определено е и занятието им „Училище по килимарство“.

В къщата на Ал. Малинов се влезаше направо от улицата. Тя беше двуетажна, напомняща отвън и отвътре английски дом с хол и стълбище. Зад домът беше обширната градина, която стигала до сградата на Бончев на ул. „Стефан Караджа“. От дясната страна беше пак обширно незастроено място, собственост на ген. Рачо Петров¹⁰. През 1938 г. къщата беше престроена в кооперация. Малинов имаше двама сина и три дъщери.

Следващата сграда е на д-во „Книпеграф“¹¹ (№ 9 и 11).

Следващият № 13, на ъгъла на ул. „Левски“ сега е кооперация, но в миналото беше домът на семейство Никифорови, с двама сина и една дъщеря. Бях съученичка с дъщерята и съм ги посещавала. В дома, двуетажен, солиден, се влезаше направо от улицата. Като квартирант у тях живееше семейството на Трайко Коцев – потомък на стар софийски род.

Следва всеизвестното в цяла България фотографско ателие на Карастоянов¹², който създава талантлива „династия“ от фотографи. На ъгъла на „Граф Игнатиев“ и ул. „Солунска“ (сега „Коларов“), бе построена 1924 г. „Учителска каса“, дело вече на млади наши архитекти Сава Овчаров¹³ и Юрданов (№ 14). В тази сграда се помещаваше Министерството на просветата, а сега Ученическото кино.

⁷ Александър Малинов (1867–1938 г.), български юрист и политик, лидер на Демократическата партия, министър и министър-председател.

⁸ Георгий Плеханов (1856–1918 г.), философ, теоретик и пропагандатор на марксизма, деец на руското и международното социалистическо движение.

⁹ Роза Люксембург (1871–1919 г.), теоретик на марксизма, социален философ, икономист, публицист и революционер.

¹⁰ Рачо Петров (1861–1942 г.), български генерал и политик, министър и министър-председател.

¹¹ „Книпеграф“ – софийско издателство и печатница.

¹² Иван Карастоянов (1853–1922 г.), известен български фотограф.

¹³ Сава Овчаров (1892–1964 г.), известен български архитект.

* * *

Ето ни вече на площад „Славейков“. Тук номерацията е отделна.

На първи номер в миналото е било „Кафене баши“ – сега кино „Славейков“. До улица „Гладстон“ (сега „Поптомов“) са номерата 2 и 3. На тях построиха сградата на „Alliance Française“. На втория отрез от „Гладстон“ до ул. „Раковски“ са № 3, домът на Неделчо Бракалов – дипломат във Външно министерство и № 4, къщата на Амелия Черин, после купена от доктор Кожухаров. На тези две места сега се намира Министерството на обществените сгради и благоустройството.

На северната страна на площада парцелите са пет. На ъгъла на площада с ул. „Раковски“ бе построен хотел „Кооп“ от известния наш архитект Георги Овчаров. На № 8 е било жилището на големия наш писател и общественик Петко Славейков¹⁴. Къщата е лежала в дъното на обширен двор. До него е домът и кабинетът на доктор Данаджиев¹⁵, първият наш психиатър, а на ъгъла на площада и ул. „Девски“ беше аптеката „Ю. Пенчев“. Всички тези къщи са били солидни, а в архитектурно отношение – еднообразни.

Тръгваме отново по ул. „Граф Игнатиев“. Къщата на ъгъла на ул. „Раковски“ и „Граф Игнатиев“ принадлежеше на доктор Серафимов. Двуетажна, построена на много широка площ и обкръжена с градина, тя се открояваше със своето величие и красота. Стилът беше виенски ренесанс и вътрешността беше много издържана: паркет първокласен, великолепно стълбиче и стени, облицовани със скъпа дървена ламперия. В горния кат имаше грамаден салон. След войната собственикът я продаде. Купиха я „Дружеството на столичните журналисти“ и „Дружеството на художниците“. Бе организиран „Домът на изкуствата и печата“. В долния етаж се уреди ресторант, а през лятото за същата цел се използваше и градината. Канцелариите на дружествата бяха настанени в горния етаж. Големият салон служеше за събрания, сказки, забави, танци. Там винаги посрещяхме Новата година. Създаде се чудесна приятелска атмосфера, а лек бохемски елемент не липсваше. За жалост попадна бомба и разруши този хубав „Дом“.

Следва под № 15 „Студентският дом“ на името на Мария и Иван Гешеви. Големият софийски богаташ и политик Ив. Евстатиев Гешев (№ 17) записа името си като благодетел. За дошлите от провинцията бедни студенти той подреди този дом със 100 легла. Издържката на дома се покриваше от наемите на магазините в партера.

Парцелите с номера 17 до 23, сега кооперации, стигат до училището „Граф Игнатиев“, което е на ъгъла на ул. „6-и септември“. Някъде преди училището беше домът на сем. Нинови, дошли от Македония. Имаха магазин за железария. След Освобождението, в паянтовата сграда на керван сарая, който се е числил към Черната джамия е построено първоначално училище. Впоследствие на това място построяват училището „Граф Игнатиев“.

На другия ъгъл е градината и църквата „Св. Седмочисленици“. В миналото там е стърчало минарето на Черната джамия, наречено така, защото е било направено от чер камък с оловен връх. Наричали са я още Имарет джамия, тъй като нашите построили

¹⁴ Петко Славейков (1827–1895 г.), български поет, публицист, фолклорист и политик, водач на Либералната партия, председател на НС.

¹⁵ Стефан Данаджиев (1866–1943 г.), български лекар, невролог и психиатър, член на БАН.

в нейно съседство болница (имарет), трапезария за бедни, керван сарай и затвор. След Освобождението в 1903 г. Петко Каравелов спомогнал да се преустрои в църква, чието изпълнение е било поверено на български архитекти – Миланов¹⁶ и Момчилов. Леките паянтови сгради са били съборени, бяха оставили само затвора, запазил името „Черната джамия“. Злокобно стърчаха стените и ние, децата, никога не минавахме край тях, само с ужас ги поглеждахме. Разказвах се страшни истории.

Между ул. „Цар Шишман“ и ул. „Мальовица“, която в миналото се наричаше „Самоковлиева“ има два парцела на № 27 и 29. На ъгъла на „Шишман“ и „Граф Игнатиев“ беше къщата на сем. Василеви. Под наем там живееха сем. Дуневи – той офицер, тя пианистка, по произход швейцарка. Тя преподаваше уроци по пиано и аз бях нейна ученичка. За първи път в живота си разбрах какво е домашното музициране. След работа те двамата сядаха на местата си, той с чело между коленете си, тя пред пианото. Дълго свиреха тази нежна, успокояваща музика на предкласиците и ние потъвахме в нейното очарование. Долния етаж обитаваше известният наш българист проф. Романски¹⁷.

На № 29 беше къщата на богаташа Арсов – дошъл от Македония. Тя е ъглова, в стил сецесион и съществува до днес. Двете му дъщери се омъжиха добре. Едната за доктор Добринов, който на ул. „Паренсов“ и „Мальовица“ уреди родилен дом, а другата за индустриалеца от Габрово Момерин¹⁸. В един от етажите живя известно време големия наш хирург Станишев¹⁹.

На другия ъгъл на „Мальовица“ беше домът на известния софиянец Каназирски²⁰. Следват номерата 31 до 41. По средата на този ред се разполагаше голям парцел с обширна градина, добре подредена, а в дъното двуетажна постройка, която с нищо не се отличаваше от многобройните такива в София. Това е „Пансиона за девизи на сестрите Златоустови“. Те двете, по-големите Мара и Катя, бяха учителки, завършили в Русия и пансионът беше устроен по руски образец. Момичетата от провинцията на заможни родители по разни причини идваха в София да продължат гимназия. Пансионът беше реномиран. Редът строг, строга дисциплина и надзор. На църква и на разходка ги водеха в редица, с надзирателка. Посещенията бяха ограничени. Но наред с гимназиалната диплома тези момичета се завръщаха в своя край с нови придобити навици, нови вкусове, с висока битова култура. В този дом живееха също по-малките сестри – библиотекарки в университета и брат им, по професия офицер.

В съседство беше къщата на генерал Найденов²¹, а след нея на ъгъла, домът на сем. Киркови.

Преминавам на дясната страна на ул. „Граф Игнатиев“. Между „Раковски“ и „6-и септември“ номерата са от 22 до 38. На ъгъла с лице към площад „Славейков“ беше многоетажната постройка на Министерството на просветата. Другите места се застроиха повечето от придошлите от Македония. Отдалеч се забелязва фирмата на кожаря Йончев. Спомням си и млекарницата на Велко Радичев. В съседство е перал-

¹⁶ Йордан Миланов (1867–1932 г.), български архитект с принос за създаване на национален облик на българската архитектура.

¹⁷ Стоян Романски (1882–1959 г.), български професор, езиковед, етнограф-славист, академик.

¹⁸ Андрея Момерин (1885–1981 г.), известен български индустриалец, син на Христак Момерин.

¹⁹ Александър Станишев (1886–1945 г.), професор, хирург, създател на катедрата по хирургия при Медицинския факултет на СУ, политик.

²⁰ Георги Каназирски с псевдоним Верин (1883–1954 г.), писател, публицист и журналист.

²¹ Калин Найденов (1865–1925 г.), български генерал и политик.

нята с първокласни гладачи на модните тогава твърди колосани яки. Всички тези занаятчии живеят над или под дюкяните си.

Стигаме до десния ъгъл на ул. „6-и септември“. По три-четири каменни стъпала влизаме в кръчмата на Спас. Едва мъждее една крушка, десетина маси са непостлани, но виното е първокласно „ветренско“. Следващата отсечка между „6-и септември“ и ул. „Преспана“ се заема само от два парцела № 40 и 42. На ъгъла срещу кръчмата е зарзаватчийницата на бай Илия. Другото място е много обширно и е принадлежало на кореняка софиянец Христо Петров. В него са били построени две едноетажни къщи, за бащата и за сина, Петър Петров известен с прякора Имаретски – съквартилаец на Имарет махала.

Между улица „Преспана“ и ул. „Цар Шишман“ има два парцела, два номера 44 и 46. На първия ъгъл е къщата на архитект Хашинов²². На същия номер имаше къща и известната на софиянци личност Ангел Киселов – търговец. С кого търгуваше, какво търгуваше, никой не знаеше. Провокираше съгражданите си с голямото си богатство, с изтънчената си походка, а най-вече с интимния си живот. Имаше прекрасна жена, за която не бе венчан. И след войната, съден по член четвърти, той оцеля и продължи да живее със същия ритъм.

На първия ъгъл на ул. „Цар Шишман“ под № 46 е имотът на братя Мойсеви, дошли от Македония. Илия и Спиро бяха уредили бакалница, а Спас – фурна. Известната фурна на „бай Спас“. Къщата им беше голяма, за многобройни семейства. Там живееха всички, там работеха, даваха под наем.

На срещния десен ъгъл четириетажната постройка принадлежеше на румънския преселник Йонеску. Къщата и до днес е запазена в същия си вид. Като девойка съм живяла там на третия етаж. В другото отделение на третия етаж живееше зъболекарката Ана Генева и нейният брат Слави Генов. Над нас на мансардния етаж живееше писателят Симеон Андреев²³, по произход от Габрово. В по-ранните си години бе писал стихове, а впоследствие се отдаде на малки разкази – детска литература.

№ 50 е тъй нареченото „Попско здание“, принадлежащо на църквата „Св. Седмочисленици“. Под същия номер беше и къщата на архитект Фингов²⁴, построена в дъното на двора. Тя още съществува в стария си вид, а пред нея е построена кооперация. Следващия № 52 е домът на семейство Бояджиеви, придошли от Македония. Бащата предприемач, майката, разбира се домакиня, и две деца, момиче и момче. Дълбок двор и едноетажна, обширна къща.

Също в дълбок двор и едноетажна къща е и следващият обект. Това е домът на сем. Юрданович. Родителите отдавна се бяха поминали. Строили я бяха децата им: 5 дъщери, от които две учителки и една художничка и двама сина, офицер и архитект. Останали бяха неженени, с изключение на малкия син, архитекта.

Великолепен архитектурен букет представляваха четирите ъгъла на пресечката бул. „Фердинанд“ (сега „Толбухин“), „Патриарх Евтимий“ и „Граф Игнатиев“.

²² Лукан Хашинов (1862–1917 г.), известен български инженер и архитект, член на БАН и БИАД.

²³ Симеон Андреев (1870–1927 г.), български поет, писател, преводач, прозаик, журналист и библиотекар.

²⁴ Георги Фингов (1874–1944 г.), известен български архитект.

На първия десен ъгъл е къщата на инж. Момчилов²⁵, запазена и днес. Тя господства със своето архитектурно съвършенство, но за жалост оголена, след като снеха бронята ѝ – оградата от ковано желязо. Там живее собственикът със съпругата си австрийка и двете си деца, момче и момиче.

На втория десен ъгъл на ул. „Граф Игнатиев“ беше къщата на известния софийски хирург Михайловски. Построена е в по-лек архитектурен стил с изящна куличка над входа, сякаш е чокойска къща, прехвъркнала над Дунава, дошла от румънските степни чифлици. На първия лъв ъгъл бе къщата на софийския юрист Киров, оженен за дъщерята на македонецата богаташ Никола Дишков, собственик на „Дишков базар“ на ул. „Лега“. Обширна в югоизточно изложение, тя беше образец на тогавашното софийско строителство.

Забележителна беше постройката на втория ъгъл. Това е старата английска легация. Разположила се нашироко на два ката, обиколени със зелени кепенци на прозорци и врати, тя представляваше истински образец на викторианската епоха. Целият двор бе зает от конюшните, с широки удобни за каретите врати и малки прозорчета, завършени с неизбежните зелени капаци.

Продължавам надолу след доктор Михайловски. Едрите навремето парцели са се разпокъсали и над тях сега властват кооперации. Номерата са 64, 66, 68 до ул. „Любен Каравелов“ Спомням си работилницата за поправка на обуца на македонците – братя Грозданови. По-късно се появиха и два фризьорски салона.

На самия ъгъл на ул. „Каравелов“ се извисяваше двуетажната къща на софийския съдия А. Ташев. Лежеше сред голяма, добре поддържана градина. Семейството имаше три дъщери и двама сина. Една от дъщерите, Фроска, бе моя съученичка и приятелка. Тогавашно ние обитавахме срещната ъглова къща, притежание на македонците братя Диманкови. Големият брат държеше бакалница, в която можеше да се пие на крак, а малкият имаше млекарница. В същия дом по-късно живя Султана Рачо Петрова²⁶, но като разделена от генерала.

Вече сме до реката. На предпоследната сграда беше собственик бай Димче Калевски, дошъл от Македония. Уреди фурна. Добър занаятчия, с много приятен и весел характер. Той завладя бързо квартала. Хумор бликаше от всяка негова реплика.

Последната къща на ъгъла на „Евлоги Георгиев“ принадлежеше на сем. Лазарови, син архитект. Той построи почивния дом в Банкя на дружеството на столичните журналисти. Имаше само една сестра пианистка.

Старата сграда на Английската легация бе купена от индустриалеца Никола Златев. Сега там е построен грамаден блок. Точно до него на № 43 се издигна къщата на Коста Стоянов. Около 1930 г. на „Граф Игнатиев“ се появи нова сладкарница „Цар Освободител“. Ще запитате, как така? На бул. „Цар Освободител“ и ъгъла „Раковски“ отдавна съществува сладкарница със същото име. Ето точните данни, дадени от дъщерята на Коста Стоянов, Дита Врингова. Тя ми разказа следното: „Грешно кафенето „Цар Освободител“ се именува сладкарница. Още в началото на века, чичо ми Петър Стоянов решава да напусне Македония и се пресели в „майката България“. Замисля се да уреди модно кафене и за тази цел отива в Букурещ, за да се запознае със

²⁵ Михаил Момчилов (1860–1924 г.), инженер, един от основателите на БИАД, брат на арх. Петко Момчилов.

²⁶ Султана Рачо Петрова (1869–1946 г.), една от първите дами на българското висше общество, българска общественичка.

сладкарството и откриването на такова модерно предприятие. При идването си в София повиква брат си, моя баща Коста Стоянов, който идва с цялото си семейство. Дватамата братя основават новото кафене, като взимат под наем партера от къщата на Балабанев на ул. „Раковски“ и „Цар Освободител“ и го назовават „Цар Освободител“.

Неговото появяване е много навременно, тъй като реномираното кафене „България“ се посещава главно от изтъкнати политици, професори и утвърдени писатели. В новопоявилото се заведение намира своето място младата софийска интелигенция. Тук се отбиват и срещат помежду си писатели, журналисти, художници и др. То процъфтява и просъществува до бомбардировките, и макар и оцеляло, бе пренебрегнато и накрая безсмислено разрушено. Едно голямо табло, нарисувано от художника Александър Добринов²⁷ дава пълна картина на посетителите му.

Ето как след 1930 г. се развиват нещата. Собственикът на кафенето го отстъпва на Илия Юргов, защото си построява къща на ул. „Граф Игнатиев“ и се пренася да живее там. В долния кат е предвиден салон, в който той урежда вече сладкарница и я назовава „Цар Освободител“. В двора са пристроени помещения за сладкарско производство. Тук вече се сервират пастри и банички. Тази сладкарница просъществува 15–20 години, а сега салонът е предоставен на Отечествения фронт. До сладкарницата се появи кварталната кръчма „Бистрица“ № 45 с превъзходни пазарджишки вина. Следва къщата № 47 на сем. Ганчеви, която е вече на ъгъла на ул. „Любен Каравелов“.

Този мой спомен е от най-ранното ми детство – ок. 1910–1912 г. На втория лъгъл беше Белгийското консулство точно срещу нашето жилище. Като филмова лента преминаваше живописната гледка. През вратата на консула чака файтон. Конете нетърпеливо пръхтят. От по-горния край на улицата се задава колата на английския пълномощен министър, впрегната в два чудесни коня и спира пред консулството. Първо англичанинът скача и се отправя към току-що появилата се белгийска двойка. Целува ръка на дамата и ѝ помага да се качи в колата, където и той сядва. Белгиецът вече е пред английската кола. Церемонията се повтаря и той се настанява до английската министърка. Кочияшите леко шибват конете, отворените дантелени чадърчета на дамите леко потрепват, колите се понасят и оставят след себе си облак от прах. Улицата още не е навирана. Баба ми, която също наблюдава гледката, цъка с език и казва: „Гледай ти, размениха си пак мъжете!“.

Тук парцелите навремето бяха само три. Номерата и до днес са 49, 51, 53. На № 51 живееше Трифон Кунев²⁸ с псевдоним Ланчелото, известен писател и журналист. Малка бях още, но бях прочела „Конското евангелие“, илюстрирано от Александър Божинов²⁹. Много се смях на карикатурите, които във вид на животни представяха тогавашните политици. Но по-късно проумях тежката сатира: прочетох тогава и неговите нежни и звучни стихове, написани под влияние на модния символизъм. Ние, децата, очаквахме неговото ежедневно появяване на улицата. Забавляваше ни неговия величав вид, с черна широкопола шапка с черна развяваща се панделка около врата, с черен костюм. До него цяла в бяло облечена вървеше неговата жена Маша Кралева

²⁷ Александър Добринов (1898–1958 г.), известен български художник карикатурист.

²⁸ Трифон Кунев (1880–1954 г.), български политик, писател и поет, сатирик.

²⁹ Александър Божинов (1878–1968 г.), български художник, публицист и писател, карикатурист и илюстратор.

(дъщеря на руски художник, оставил картини в църквата „Александър Невски“. Тя бе много красива и казвахме си: „Лика прилика му е“. След смъртта на жена си Трифон Кунев смени жилището си, но пак на „Граф Игнатиев“ и ъгъла с „Фердинанд“ у семейство Златеви. Бе се заел с журналистика. Пишеше във в. „Земеделско знаме“. Накрая започнаха да се появяват неговите фейлетони „Ситни, дребни като камилчета“.

Най-последният парцел на ъгъла принадлежеше на Таню Пеев, брат на фабриканта на бонбони Захари Пеев³⁰. В обширния двор бе построена голяма къща за многобройното семейство Пееви, мъж, жена и седем деца, четири момичета и три момчета.

В странична постройка се помещаваха печатницата и работилница за пликове и други пособия. Градината на ъгъла, обширна и излишна, дадоха под наем – появи се ресторант.

Вера Мечкарлова
София, 1987 г.

Улица „6-и септември“

Тази улица разнася ехото на голямо събитие – Съединението на България, станало на 6 септември 1885 г. Замислено и изнесено от пловдивската общественост, обединението дава своето щастливо отражение в цялата страна. София го възприема и в негова чест, назовава една улица.

Улицата започва от бул. „Цар Освободител“ (днес „Руски“), пресича ул. „Граф Игнатиев“ и прави една дъга, за да стигне до Перловската река. Тясна и нестройна е тя. Ето какво ми разказва моята приятелка Антоанета Списаревска, живяла като дете там: „Все така тясна и много прашина беше улицата, но ние децата безгрижно играехме навън. Нямаше движение, нямаше коли. Момчетата удряха челик и играеха на били (топчета), а ние момичетата скачахме на вѐже и на „дама“. Но към 5 ч. след обяд аз безшумно се оттеглях към ъгъла на ул. „Славянска“ и „6-и септември“. Облягах се на оградата. Там живееше един чичко с мистериозното име Кауфман³¹. В дъното на обширна градина нашироко бе построена едноетажна къща. Широко бяха отворени прозорците и от там се носеха вълшебни звуци. Той, собственикът с часове свиреше на пиано, а аз, детето, поглъщах мелодиите на Бетовен, Шопен и най-често на Йохан Щраус.

Ето как се бяха подредили къщите. Започвам с градинката на „Военния клуб“, както я наричаха тогава. Беше неуредена, нямаше скамейки, а с ул. „Раковски“ я делеше висока дървена ограда, на която лепяха афиши.

За № 2 не си спомням, но № 4 е бил винаги заеман за обществени мероприятия. По късно в двора уредиха лятно кино на открито. Къщата на Кауфман под № 6 е заемала голямото триъгълно място на ул. „6-и септември“ и „Славянска“. Сега там се издига отделна сграда, декорирана с дракони, с два входа от двете улици и под два номера.

³⁰ Велизар (Захари) Пеев (1891–1949 г.), син и наследник на предприемача Велизар Пеев, основател на първата шоколадова фабрика в България.

³¹ Николай Кауфман (1925–2018 г.), професор, изтъкнат български музиколог, фолклорист и композитор, академик.

Тя е дело на нашия голям архитект Георги Овчаров (2). Аз самата имам впечатление от улицата, защото на нея живя сестрата на съпруга ми, зъболекарката Пена Мечкарова, а сега там е моята дъщеря.

На втория десен ъгъл беше къщата на проф. д-р Владимир Алексиев³². Сега мястото е заето от обширна обществена сграда на № 8. Следва зданието на „Земеделска банка“, което стига до ул. „Вазов“ № 10. На срещния ъгъл е обществена сграда, определена в миналото за „Дом на архитекта“. Тя е едно недомислие, набързо сглобена с излишна колонада за тази тясна улица. Би трябвало да изчезне или да бъде преобразена. Тъжно е да я погледне човек! Следва изоставено празно място под № 12 и после на ъгъла на „Гурко“ къщата на известното софийско семейство Брадел³³ (неговата кооперация е на ул. „Гурко“ 36). Под № 14, сега № 10 е домът на доктор Христо Тангилов³⁴ (основател на ортопедичното дружество), купена от дружество „Петрол“ и впоследствие пристроена. Ъгловата кооперация се води на ул. „Ст. Караджа“. Построена на мястото на къщата на ген. Чаръкчиев³⁵, до къщата на ген. Русев³⁶.

Големият насрещен парцел под № 16 се заема от училището „Граф Игнатиев“. Красивата, хигиенична и удобна сграда е много подходяща за целта си.

Да преминем на нечетните номера. На № 1 на ул. „6-и септември“ и ъгъла „Цар Освободител“ беше обширната двуетажна къща на доктор Славчев³⁷ – гинеколог, в която беше настанил семейството си, клиниката и родилен дом. На № 3 е била къщата на зъболекаря д-р Каблешков – едноетажна.

На № 5 е великолепната къща на бившия министър Дим. Тончев³⁸, запазена е до днес. Известно време там се помещаваше румънската легация. На № 7, на ъгъла на ул. „6-и септември“ и ул. „Аксаков“, къщата принадлежеше на софийския предприемач Герчо Бъчваров, богат човек, оженен за още по богатата жена, сестра на тютюнотърговеца Крум Чапрашиков³⁹. Той даваше под наем този имот. Беше танцувален клуб за чужденци, по-късно го назоваха „Интерклуб“. Там се появи игрален дом с рулетка.

На срещния ъгъл на ул. „6-и септември“ и „Аксаков“ под № 9 се разполагаше известната „Тръпкова галерия“ (11). Тя имаше два входа от двете улици и лежеше в неугледен, тревясал двор. Самият ъгъл, в много малък размер бе определен за клуб на чуждите дипломати. Тази галерия изигра голяма роля между 1910–1940 г. в софийския артистичен свят. Само там художниците можеха да устройват своите изложби. До галерията на № 13 е бил домът на генерал Блъсков⁴⁰.

³² Владимир Алексиев (1879–1948 г.), български лекар и фармаколог със заслуги в областта на токсикологията.

³³ Йордан Брадел (1847–1899 г.), лекар, преподавател и обществен деец.

³⁴ Христо Тангилов (1871–1944 г.), лекар, хирург и ортопед, общественик.

³⁵ Христо Чаръкчиев (1870–1943 г.), български генерал, участник в Балканските войни и Първата световна война; Иван Русев (1872–1945 г.), български генерал, депутат.

³⁶ Русев, Атанас или Иван, неуточнено.

³⁷ Методи Славчев (1864–1964 г.), първият български специалист - гинеколог, основател на една от първите частни клиники с родилен дом.

³⁸ Димитър Тончев (1959–1937 г.), български юрист и политик, основател на Младолибералната партия.

³⁹ Крум Чапрашиков (1882–1934 г.), търговец, революционер и общественик.

⁴⁰ Андрей Блъсков (1857–1943 г.), български генерал, опълченец.

Хубава двуетажна къща с висок сутерен на № 15 имаше софийският търговец Кръстю Пеев. В магазина си на ул. „Търговска“ той предлагаше само вносни стоки, манифактура, порцелан и кристали и др. В горния етаж живееше той със семейството си. Имаше две дъщери, от които едната ми беше съученичка. Ходила съм в този дом. Другият етаж се обитаваше от семейство Коста Списаревски⁴¹ с две деца, момче и момиче. Той беше в консулския отдел на Външното министерство. В сутерена (полуетаж) са живели като девойки по това време двете известни наши артистки Дияна⁴² и Петя⁴³ Герганови. На много обширен терен на № 17 е разположена къщата на В. Салабашев⁴⁴. Тя и до днес е запазена. Семейството имаше син и дъщеря. Следващият дом е на многобройното семейство Н. Беневи. Потеклото им е от Копривщица – три дъщери и един син.

На времето лекарите в София се брояха на пръсти. Големи светила имаше. Лекарите като доктор Моллов⁴⁵, д-р Сарафов приемаха само в кабинетите си. Но доктор Ватев⁴⁶, д-р Русев и д-р Киров цял ден сновяха по софийските улици с черната чантичка в ръка. Повечето наши близки си имаха домашен лекар. Нашият беше д-р Ватев. Той живееше на ул. „6-и септември“ № 21. Къщата му лежеше на самата улица, имаше две дъщери. Почти във всички къщи по протежение на тази улица, се влизаше направо от тротоара. До ъгъла на ул. „Вазов“ беше „Железничарската болница“, сега стоматология. Другият цял отрез от ул. „Вазов“ и „Гурко“ се заема от Министерството на железниците, а този от „Гурко“ до „Паренсов“ от Министерството на вътрешните работи. Аз помня сградата, която беше разрушена, за да се появи една от най-интересните постройки в модерен стил, дело на архитект Георги Овчаров⁴⁷.

Разглеждам сега акварела на художника Обербауер, нарисуван от него в края на миналия век. Сградата е внушителна. Тя е била построена по поръчка на генерал Паренсов⁴⁸ за негово жилище и купена от нашата държава при заминаването му. Известно време е била резиденция на княз Александър Батенберг. След това в нея настаняват Министерството на вътрешните работи. Като дете съм влизала в това министерство. Придружавах леля ми, чийто съпруг беше Георги Симов, главен секретар на министерството около 1910–1912 г. До улица „Граф Игнатиев“ стигаме покрай зеленина и свежи цветя. А едно време там стърчаха зидовете на затвора, наричан „Черната джамия“, които всяваха ужас в детската ми душа.

Прехвърляме ул. „Граф Игнатиев“ и продължаваме с четните номера. На ъгъла на ул. „Граф Игнатиев“ и ул. „6-и септември“ на № 18 беше двуетажната къща на така наречения бай Спас. Не знаехме името му, а казвахме само „при бай Спас“. Той беше уредил кръчма в долния кат, кръчма известна в цяла София. Невзрачно помеще-

⁴¹ Коста Списаревски (1882–1953 г.), дипломат, икономист, юрист и журналист.

⁴² Диана Герганова (1900 – неуточнена г.), оперна певица.

⁴³ Петя Герганова (1905–1985 г.), драматична артистка.

⁴⁴ Васил Салабашев (1868 – неуточнена г.), инженер.

⁴⁵ Димитър Петров Моллов (1846–1914 г.), български лекар хирург и политик от Прогресивнолибералната, по-късно от Народната партия.

⁴⁶ Стефан Ватев (1868–1946 г.), първият български педиатър, академик.

⁴⁷ Георги Овчаров (1889–1953 г.), български архитект, работил в периода между войните, повлиян от неокласицизма.

⁴⁸ Пьотър Паренсов (1943–1914 г.), руски генерал, първия български военен министър.

ние, осветено от две крушки, непокрита маса, но вино – първокласно „ветренско“ неподправено, това беше картината. До нея на № 20 (сега 18 А и Б), се издигаше четири етажната къща на сем. Кънчеви, в която е живяла дъщерята на народната героиня Райна Попиванова⁴⁹, наречена „Райна княгиня“, омъжена Дипчева. Имали са трима сина и една осиновена дъщеря, която е живяла на ул. „6-и септември“ № 20. При нея Райна Дипчева е гостувала често и продължително и съседите са я гледали с възторг и уважение.

Следващият доста обширен парцел под № 22 е бил притежание на софиянеца Васил Семков. Бил е разделен на две части: едната закупена от Христо Бакърджиев, известен като пръв инициатор в София за строеж на кооперативни домове. Този първи кооперативен дом бил назван „Стреха“. Другата част купува Тодор Кожухаров⁵⁰ и си построява дом и помещение за печатницата си.

Ъгловата къща на ул. „6-и септември“ и „Хан Крум“ е била на Петко Каравелов (23), известният наш общественик. Там, сега вече кооперация, живее семейството на Петко Дрянков, син на Лора Каравелова⁵¹. Под много остър ъгъл между улиците „Неофит Рилски“ и „Хан Крум“ е бил домът на софиянеца Траянов. Сега там се издига кооперация. Сградата е под номерация на ул. „Неофит Рилски“. Синът му Петър Траянов, бивш офицер, беше пълномощен министър във Варшава.

Преминаваме звездобразната пресечка на петте улици, наречена „Петте къошета“ и сме пред дома на много известния софийски лекар д-р Марин Русев⁵², единствен в София, който посещаваше пациентите си със собствен файтон. Постройката лежеше в обширна градина, достигаща чак до ул. „Неофит Рилски“. Семейството имаше двама сина и една дъщеря. Д-р Руси Русев, един от синовете бе също известен лекар. Сега мястото е заето от голям кооперативен блок. В него живя известенният наш драматичен артист Владимир Трендафилов⁵³. В съседство с тях, в солидна едноетажна къща, строена много нашироко живееше собственикът Георги Симов, известен демократ, главен секретар на вътрешното министерство, с жена си Люба Симова – моя леля и двете си деца, момче и момиче. Техният дом, сега кооперация, носи номер от ул. „Хан Аспарух“. Само още два парцела ни делят от бул. „Патриарх Евтимий“ – номерата 28 и 30. Сега там лежат два кооперативни блока. На № 28 е бил домът на сем. Цокови. На № 30 (точно на ъгъла на „Патриарх Евтимий“ е била къщата на проф. Стефан Младенов⁵⁴. На отсрещния ъгъл от бул. „Патриарх Евтимий“ чак до ул. „Гургулят“ (сега „Тина Киркова“) лежи парцел, в миналото собственост на семейство Алексиеви. Сега е заето изцяло с кооперативни домове с големи вътрешни градини. Този парцел е под номерацията на „Патриарх Евтимий“ № 21.

Не съм могла да добия сведения за редицата къщи след ул. „Гургулят“ и след бул. „Фердинанд“ (сега „Толбухин“). Спомням си, че цялото пространство беше празно навремето, че там отначало самотно стърчеше красивата сграда на Английската

⁴⁹ Райна Попгеоргиева (1856–1917 г.), учителка и акушерка, отговорна за ушиването на знамето на панагюрските въстаници през 1876 г.

⁵⁰ Тодор Кожухаров (1891–1945 г.), журналист, писател и политик.

⁵¹ Лора Каравелова (1886–1913 г.), дъщеря на политика Петко Каравелов.

⁵² Марин Русев (1864–1913 г.), лекар, един от основоположниците на Медицинския университет в България.

⁵³ Владимир Трендафилов (1897–1972 г.), драматичен актьор и педагог.

⁵⁴ Стефан Младенов (1880–1963 г.), езиковед и диалектолог, професор.

легация и че надолу до реката софийските гальоти с боклук изсипваха товара си. Късно вече мястото се парцелира и застрои и на края между ул. „13-и март“ и бул. „Евлоги Георгиев“ (сега бул. „България“), софийският кмет инженер Иван Иванов⁵⁵ си построи просторен дом. Отбелязвам тази личност за големите му заслуги към столицата. Говоря не като специалист и не изчерпателно. Но София по това време бе поддържана чиста и готова да посрещне зимата. Той регулира Перловската река – закрепил бреговете ѝ с люляци, създаде една от най-красивите алеи със зелени площи и брезови сенки, със скамейки и малки площадки за децата. Но най-важното, разрешил въпроса за софийската вода, като след дълги спорове успя да построи Рилския водопровод.

Ето ни сега на отсрещната страна на тековите номера на ул. „6-и септември“, след ул. „Граф Игнатиев“. На номер 33 е била солидната, двуетажна къща на военния лекар д-р Димитров. Той е имал две дъщери Роза и Мери. Споменавам ги, защото добре ги познавам от по-късните им години. Едната (Роза), се е омъжила за дипломат от австро-унгарската легация, хърватина Милен Върбанич. При заминаването си от София той отпътува не с една, а с три жени, двете сестри и майка им, вече вдовица. Върбанич направи кариера в Югославия като министър в едно от правителствата. Всички дочакаха края си в неговия роден град Загреб. Имаха един син – Иво Върбанич.

№ 35 беше голям парцел, притежание на Асен Иванов⁵⁶, известен банков директор. Той продаде половината на семейство Чехларови, така че те имат общ номер. Къщата на директора е солидна, красива и запазена и до днес. В нея се помещава клон от „Академията на науките“. Малката къща на Хакимов (евреин по произход) № 37, сега е израсла в кооперативен дом. На ъгъла на ул. „6-и септември“ и „Хан Крум“ беше домът на зъболекаря Георги Рашев и Цветана Рашева. Този дом е под номерацията на ул. „Хан Крум“ 15. Там израсна кооперация. В него живя големият наш библиограф Никола Михов⁵⁷ и подари апартамента си на Академията на науките. Какво се помещава там сега не зная. Стигаме до мястото на аптеката „Минчев“ на № 39, една от десетте софийски аптеки по това време. Тя беше разположена на остър ъгъл на улиците „Хан Аспарух“ и „6-и септември“, сякаш кацнала на носа на кораб. До нея в малък двор лежи и досега къщата на д-р Белопитов на № 41, а до неговата, къщата на друг лекар д-р Белинов (специалист по нос и гърло), изчезнала след бомбардировките. Тя е била с номер 43. Ъгловата сграда, сега кооперация е била собственост на известното семейство на общественика Михаил Сарафов⁵⁸, чиито потомци живеят и до днес там.

Прекосяваме бул. „Патриарх Евтимий“. На ъгъла под номерацията на булеварда всред хубава градина се издига двуетажната (ъглова) къща на софиянеца Петров. На № 47 навътре в двора израсва двуетажна красива сграда, домът на софийския адвокат Г. Караминков. По същата линия, сред необширна зелена площ на № 49 лежи двуетажна къща, притежание на двама баджанака, оженени за двете сестри Мара и Вела, дъщери на богатия габровски фабрикант Калпазанов⁵⁹. В долния етаж е домът и каби-

⁵⁵ Иван Иванов (1891–1965 г.), инженер, кмет на София (1934–1944 г.).

⁵⁶ Асен Иванов (1868–1937 г.), финансист, управител на БНБ (1926–1931 г.).

⁵⁷ Никола Михов (1877–1968 г.), библиограф.

⁵⁸ Михаил Сарафов (1854–1924 г.), революционер, политик, просветен деец и дипломат.

⁵⁹ Иван Калпазанов (1935–1889 г.), занаятчия, търговец, общественик и дарител.

нета на д-р Сахатчиев⁶⁰, първия рентгенолог в България, с две деца момче и момиче. В горния етаж живее Тодор Новаков, син на софийския банкер Алеко Новаков, със семейството си, също с две деца момче и момиче. След една за мене неизвестна сграда на № 53 е новопостроената внушителна къща на проф. Венелин Ганев⁶¹, регент при малолетния цар Симеон II. Има един син. До него в двора на № 55 е двуетажната къща на проф. Петко Стоянов⁶², оженен за сестрата на проф. Ганев. Има две деца, момче и момиче.

Крайната голяма ъглова сграда се числи към бул. „Толбухин“. Тя е строена още преди 1920 г. И ето ни на другия ъгъл на „6-и септември“ и „Толбухин“. Това е великолепната Английска легация и веднага след ул. „Любен Каравелов“ в обширен двор, по-широк от английския, се издига Унгарската легация, строена в по-ново време.

Ето я и река „Перловец“ със солидния си мост, който води към „Лозенец“.

Един малък отчет. Препрочитам написаното и констатирам: улица „6-и септември“ от онова време е улица на лекарите:

1. Д-р Славчев.
 2. Синът му д-р Славчев.
 3. Зъболекарят д-р Каблешков.
 4. Зъболекарка д-р Пена Мечкарова – дошла малко по-късно в постройката на ул. „6-и септември“ и „Славянска“.
 5. На другия ъгъл – д-р Алексиев.
 6. Д-р Ватев.
 7. Д-р Тантилов.
 8. Д-р Димитров.
 9. Зъболекар д-р Рашев.
 10. Зъболекарка д-р Цветана Рашева.
 11. Магистър Минчев, аптекар.
 12. Д-р Белопитов.
 13. Д-р Белинов.
 14. Д-р Русев.
 15. Д-р Русев – син.
 16. Д-р Сахатчиев.
 17. Д-р Сахатчиев – син.
- Лекари на около 55 номера!

Вера Мечкарова
София, 30.IX.1987 г.

⁶⁰ Андрей Сахатчиев (1883–1947 г.), лекар, основоположник на рентгенологичната, радиотерапевтичната и онкологична школи в България.

⁶¹ Венелин Ганев (1880–1966 г.), юрист, дипломат, политик, академик, регент на малолетния цар Симеон II.

⁶² Петко Стоянов (1879–1973 г.), финансист, юрист, академик и политик.

Улица „Цар Шишман“

Назована е на името на звездна личност – най-героичния български цар Иван Шишман – и тя, улицата, е имала щастливата звезда да не бъде преименувана.

Поема от площад „Народно събрание“, най-високата част на София, на крачки от храма „Александър Невски“, там където сияят двете емблеми на столицата: старата църква „Св. София“ и храмът-паметник „Александър Невски“. Какво съвпадение! Хрумва ми: две велики имена, двама неустрашими герои от мрачното средновековие! Александър Невски брани Рус героично и безнадеждно и в един миг на помощ му идва природната стихия – ледът се пробива и тежко бронирани рицари, нахлули от север, са погълнати от водната стихия. Цар Шишман също тъй величаво отстоява българщината, върви като античен герой направо към гибелта си, стъпка по стъпка губи земите си, от никъде помощ! Остава само легендата...

Улицата, тясна и дълга, скромно се очертава на юг. В детството ми, струваше ми се, че улицата е по-широка и по-светла. И така е било сигурно, защото почти всички къщи лежах в дъното на обширни дворове. На слънце и на простор буйстваха какви ли не цветя! Напролет кокичета, лалета, зюмбюли, милата иглика и теменужките. Местата им заемаха по-късно латинки, шибои, маргаритки, макове и най-отпред малките бели, ухаещи карамфилчета сред сребристо-зелена постеля. Много от ново-дошлите бяха от малки, китни градчета, копнееха за зеленина и грижливо поддържаха и кастреха чимширите и зокумите (олеандри). А някъде, по в страни, край оградите, стърчаха прътовете на фасула и гнездата с чушки и домати. Имаше люляци, имаше асми. Впоследствие дворовете отстъпиха места на дву- и триетажни сгради, надпреварващи се да стъпят на самата улица. Сега вече са заместени с кооперативни домове.

* * *

От паметника на „Цар Освободител“ влизаме в улицата. Бих я нарекла „Генералска“. Та много от старите генерали са живели там. Първата къща вдясно е на генерал Петър Тангилов⁶³, артилерист, участник в Сръбско-българската война, както и в следващите две войни. Къщата е разположена на три къшета, но е обърнала гръб на красивия овален площад, защото входът ѝ е от ул. „Аксаков“ и под нейна номерация. Къщата е солидна и обширна, на два етажа, с добре подредена градина. Тя е предназначена за многобройното семейство на генерала. Той има вече четири дъщери от брака си с Елена Киселова (сестра на ген. Киселов⁶⁴, но тя умира. Вторият му брак е с вдовицата на полковник Муткуров⁶⁵, сестра на Стефан Стамболов, Мара Муткурова. Тя идва с две деца, момче и момиче. Прираждат им се още две дъщери. И така генералът има осем деца, за които се грижат две гувернантки и друга прислуга. Седемте дъщери на генерала бяха красиви, но на мен най-много ми харесваше големия люляков храст, избуял над желязната ограда като лилав облак. Сега там е издигнат голям блок.

⁶³ Петър Тангилов (1861–1937 г.), генерал от артилерията, участник във войните от 1885, 1912–1913 и 1914–1918 г.

⁶⁴ Пантелей Киселов (1863–1927 г.), генерал от пехотата, участник във войните от 1885, 1912–1913 и 1914–1918 г.

⁶⁵ Сава Муткуров (1852–1891 г.), руски и български офицер, първият български генерал, политик.

Веднага преминаваме улица „Аксаков“. Оттам започва номерацията. Ето какво ми разказва Ружа Мидилева, расла на тази улица: „Бях на шест години, когато баща ми купи къщата на ул. „Шишман“ № 6. Било е към 1920 г. Къщата на два етажа, масивна и с всички удобства, бе в дъното на двора. Тя и до сега съществува. Отпреди по-късно се появи кооперация. На ъгъла на № 2 и № 4, сега кооперативна постройка, тогава беше обширно буренясало място с една схлупена барака, в която живееха двама старци съпрузи. Пожарната команда разруши бараката, за да не се срути и убие собствениците. Там децата играехме до насита. Баща ми, полковник Иван Димитров, роден в гр. Севлиево, завършил военното училище, 24 випуск. Майка ми, Събка Пачева, е дъщеря на Ана Вазова – Пачева, сестра на Иван Вазов. В семейството си майка ми е расла щастливо с двете си сестри Галина (по мъж Бошнакова) и Николина (Георгиева) и с брат си Иван Пачев, известна софийска личност, собственик на сладкарница „Пачев“ и на кино „Пачев“ на бул. „Дондуков“. Същият дух владееше и нашето семейство.“

№ 8 и до днес в същия си вид е къщата на генерал Цветков⁶⁶, триетажна, солидна. Той имаше двама сина и една дъщеря, омъжена за Антон Каранджулов, служещ във външното министерство.

№ 10 е самият ъгъл на ул. „Цар Шишман“ и ул. „Славянска“. Този парцел е бил много голям и собственикът му е бил стар софиянец, Риболовски. Той продава мястото на Георги Губиделников⁶⁷. Но самият ъгъл с упорство запазва и не желае да го продаде. В малка, доста схлупена постройка той имаше млекарница, а в последствие кръчма „Куцото куче“, наименувана от едно присламчило се куцо кученце. Впоследствие кръчмата се пренесе на площад „Славейков“. Така че Губиделникови имат две постройки на № 10, едната на сина Георги Губиделников, а другата на № 12 на бащата Георги Губиделников. Вторият дом има излаз и на ул. „Славянска“. Губиделникови са знатно и богато семейство. На въпроса ми защо тези хора, известни като почтени и много работливи се именуват Губиделникови, ми бе обяснено от Поли Губиделникова, че всъщност името им било Губиделови, защото загубили много дялове земя в Добруджа, но постепенно свикнали с по-благозвучната Губиделникови. Произходът им е от Котел, но се преселват в Добруджа, после в Русе и на края в София. От брака си Георги и Станка Губиделникови имат седем деца, шест сина и една дъщеря. Един от синовете, Иван, умира в Русия по време на революцията 1917 г., а Христо е убит през войната в 1918 г. Дъщерята бе омъжена за най-големия син на Иван Гешов⁶⁸, Страти Гешов, който в нейна памет, след ранната ѝ смърт, построи дом за бедни студентки на „Княжевско шосе“ и пое неговата пълна издръжка.

На срещния десен ъгъл е къщата на сем. Кисови с една дъщеря и един син, офицер. До тях е домът на свещеник Попилиев, карловец, той е на № 16. Бе останал вдовец с един син офицер и четири дъщери. Геройски попът се справяше със семейните задължения. Нямахше право да се жени повторно. За градинката си той полагаше още повече внимание и сили, а тази градина беше моя мечта – аз често гостувах там, тъй като дъщеря му Вера ми беше съученичка.

⁶⁶ Александър Цветков (1869 – неизвестна г.), български генерал-майор.

⁶⁷ Георги Губиделников (1885–1952 г.), български юрист и banker.

⁶⁸ Иван Евстратиев Гешов (1849–1924 г.), български политик, водач на Народната партия, министър-председател и благодетел.

Там, на ъгъла на ул. „Цар Шишман“ № 18 и ул. „Иван Вазов“ е имало винаги, както и сега, бакалница, а на ъгъла лежащ по диагонал – пивница.

Между улица „Иван Вазов“ и ул. „Гурко“ са номерата 20 и 22. В един от тези парцели е била старата къща на генерал Бончо Балабанов⁶⁹. Дъщеря му е писателката Вера Балабанова.

Стигнахме до ул. „Гурко“. На ъгъла на ул. „Цар Шишман“ и ул. „Гурко“ е къщата на генерал Кръстю Маринов⁷⁰ с четири дъщери и един син офицер, генерал Иван Маринов⁷¹, който игра голяма роля през събитията от 1944 г. Този дом е под номерацията на ул. „Гурко“.

От ул. „Гурко“ до ул. „Паренсов“ картината е по-приятна. Има запазени стари къщи. Ъгловата кооперация е под № 24, а под № 26 е къщата на Марко Марков, адвокат, женен за Анриета Маркова. Построена направо на улицата, тази къща е запазена такава, каквато беше през 1910 г. Прозорците на партера са обковани с желязо. По един тъмен коридор се влиза в дома, а градината е зад постройката. Анриета Маркова, белгийка по произход, бе организираща курсове за изучаване на френски език, където успешно много младежи го овладяха. Тя беше много културна, много енергична, но и много строга и взискателна. Следвала съм курсовете и съм ѝ безкрайно благодарна. Имаха дъщеря, омъжена за генерал Босилков⁷² и син полковник Коста Марков. Техни съседни вдясно на № 28 бяха семейство Бъркови. Парцелът беше обширен и даде възможност да се построи зданието на I-ва Девическа гимназия (8-мо училище). Ъгловото място на ул. „Паренсов“ под № 28 е сега кооперация. Там, на самия ъгъл винаги е имало книжарница (сега фризьорски салон). Следва големият парцел, зает от църквата „Св. Седмочисленици“ и градинката пред нея. Църквата е построена над развалините на „Черната джамия“ през 1903 г. по инициатива на Петко Каравелов⁷³ с архитекти Момчилов⁷⁴ и Миланов. Наречена е „черна“, защото минарето ѝ било от чер камък. Но легендата за ужасите преди и след Освобождението разнасят „славата“ ѝ на „Черна джамия“. Тъй като църквата е построена върху джамия, то олтарът ѝ не е точно на изток, а малко встрани⁷⁵.

Да преминем на левия тротоар. Номерацията започва пак от напречната ул. „Аксаков“. Продължавам с разказа на Ружа Мидилева: „На северния ъгъл на ул. „Цар Шишман“ и ул. „Аксаков“ беше бакалницата „Нова Копривица“ на бай Душко. Беше приветлив и работлив търговец и имаше всичко, което е необходимо за домакинството. На някои свои клиенти даваше на кредит“. И аз си спомням тази бакалница, която беше и като малка кръчма, където на крак човек можеше да изпие чаша вино или ракия. Сега там се намира Руската гимназия. Следва къщата на сем. Цанови с голям двор до ул. „Хаджи Димитър“. След революцията от 1920–1921 г.⁷⁶ руски емигранти бяха

⁶⁹ Бончо Балабанов (1859–1939 г.), генерал-майор, артилерист.

⁷⁰ Кръстю Маринов (1855–1927 г.), опълченец поборник, офицер и генерал.

⁷¹ Иван Маринов (1896–1979 г.), генерал-лейтенант, главнокомандващ българската армия.

⁷² Любомир Босилков (1883–1967 г.), генерал-майор, кавалерист.

⁷³ Петко Каравелов (1843–1903 г.), политик и общественик, лидер на Либералната партия, действителен член на Българското книжовното дружество.

⁷⁴ Петко Момчилов (1864–1923 г.), известен български архитект.

⁷⁵ Джамията е преустроена в църква, а не изградена върху руините на джамията.

⁷⁶ Има се предвид Гражданската война в Русия след Революцията 1917 г.

уредили малък ресторант „Домашни обеда“, а вечер до късно се носеха руски песни, провождани от балалайки. Точно до Ценовата къща, но вече на ул. „Хаджи Димитър“ бе домът на генерал Стефан Тошев⁷⁷, участник в Сръбско-българската война, както и в следващите войни от 1912–1918 г., където е проявил геройство и умение. Имаше един син, също генерал (след 1944 г.) и две дъщери.

На следващия ъгъл на ул. „Цар Шишман“ и „Хаджи Димитър“ е № 5, много обширен парцел, който в началото на века е бил собственост на Яблански⁷⁸, с построена до него малка кокетна къщичка. После парцелът бе купен от братя Радеви, единият от които инженер, а другия архитект. Те вземат инициативата за построяването на внушителен блок във формата на буква „Г“, с два входа от „Цар Шишман“ и „Хаджи Димитър“. Там е притежавал апартамент инж. Спасов, директор на мините в Елисейна и после на мина „Перник“. Моята разказвачка Ружа споменава, че сем. Спасови били много мили хора, че ги канели да летуват в Елисейна и там често ги посещавал Иван Вазов.

На № 7 е домът на Стоян Омарчевски⁷⁹, министър на просветата по времето на „земеделците“. Къщата е до днес запазена в стария си вид, както и ъгловата сграда № 9 на кооперацията на слепите.

На срещния ъгъл винаги е имало аптека, собственост на Георгиев, която бе обслужвана от него и двете му дъщери, аптекарки. Сега тази аптека е „показна“ и е подредена, както е била при създаването ѝ. Следващите четири къщи са запазени в първоначалния си вид. На двата парцела № 17 и № 19, включени между ул. „Иван Вазов“ и „Гурко“ бяха домовете на известния софийски лекар Владимир Каракашев, женен за японка, с един син, нещастно загинал в леденото езеро под връх Мусала, и на архитект Танчо Донков, чиято снаха (жена на сина му) се удави в Черно море.

Трите кооперативни дома между улиците „Гурко“ и „Венелин“ са построени на местата на стари солидни къщи № 21, 23, 25.

На следващия ъгъл на ул. „Шишман“ и „Венелин“ е била къщата на художника Харалампи Тачев, създателя на герба на нашата столица. На № 29 е домът и фурната на македонец Кръстев. Фурната и до днес съществува в стария си вид и продължава да обслужва съкварталците.

Ъгловата сграда под № 31, с вход и от „Шишман“ и от „Паренсов“ помня още от детството си. Строена около 1908–1910 г., тя стърчи неизменна, запазена и красива. Дълго време в нея се помещаваше „I Девическа прогимназия“, в която съм била ученичка. Как хубаво украсявахме балкона ѝ с голям венец от живи цветя за деня на Кирил и Методий!

Идва ред на отреза срещу църквата „Св. Седмочисленици“ между улиците „Паренсов“ и „Граф Игнатиев“, сега плътно застроен от кооперативни домове. Това са номерата 33 до 43. На самия ъгъл е сем. Караколеви и след това домът на генерал

⁷⁷ Стефан Тошев (1859–1924 г.), генерал от пехотата, герой от Първата световна война.

⁷⁸ Димитър Яблански (1858–1937 г.), офицер, финансист и политик, кмет на София.

⁷⁹ Стоян Омарчевски (1885–1941 г.), политик от БЗНС, министър в правителството на А. Стамболийски.

Никола Апостолов⁸⁰, после на генерал Коста Георгиев⁸¹, който биде убит, за да събере на погребението си софийската общественост в храма „Св. Крал“, обект на атенцията от 16.IV.1925 г. Следващата къща е на полковник Борис Дрангов⁸², героично загинал край завоя на р. Черна през 1917 г., а до нея на големия математик Кирил Попов⁸³, създателят на статистиката в България.

Ъгловата къща на ул. „Граф Игнатиев“ е принадлежала на сем. Василеви, един син и две дъщери – известни софийски учителки. В нея като наематели са живели проф. Романски и известната педагожка по пиано Нора Дунева.

Пресичам ул. „Граф Игнатиев“. Тази част на улицата е застроена по-късно и щастливо залесена с брезички, които след изникването на кооперативните сгради залиняха.

На десния ъгъл на ул. „Граф Игнатиев“ и „Шишман“ е домът на братя Мойсеви, с реномираната квартална фурна на бай Спас. Следва много обширно място с чудесно изложение, голям двор и в дъното господарска двуетажна къща, запазена и до днес, на генерал Кръстю Марков⁸⁴, участник в Сръбско-българската война, както и в следващите две войни и отбелязал големи успехи. До тях бе къщата на много известния софийски лекар Ангел Попов (№ 24). Ъгловата сграда служила, а и сега служи за легационна канцелария, е под номерация на ул. „Хан Крум“.

Срещната страна на ул. „Цар Шишман“ е по-богата от сгради, тъй като продължава едностранно и с лек завой стига до бул. „Патриарх Евтимий“.

В ъгловата сграда с номерация на ул. Граф Игнатиев“, по диагонал на църквата „Св. Седмочисленици“, която и до днес е запазила вида си, съм живяла от 1918 до 1923 г. с моето семейство, баща ми бе д-р Душков. Тя беше собственост на румънския подажник Йонеско и е строена около 1910 г. Осемте апартамента собственикът даваше под наем. Там живееше софийската зъболекарка Анна Генова и брат ѝ художникът Славе Генов. Там израсна и проф. Любомир Кръстанов⁸⁵, чийто вуйчо, писателят Симеон Андреев⁸⁶ беше член на семейството им. Къщата на Йонеско бе пристроена, но не на височина, а по протежение на улицата с дворче отпред. Там на № 43 живя генерал Коста Николов⁸⁷ със семейството си. На № 45 живееше писателят Александър Гиргинов⁸⁸. Следва № 47 – дом на сем. Точкови. На двата големи парцела № 49 и № 51 бяха построени кооперации с основатели Васил Стоянов и Светослав Стоянов. Големият

⁸⁰ Никола Апостолов (1866–1952 г.), български адвокат и политик от Народнолибералната партия (вероятно погрешка написан като генерал).

⁸¹ Константин Георгиев (1873–1925 г.), генерал-майор, военен деец и политик от Демократическия сговор.

⁸² Борис Дрангов (1872–1917 г.), български офицер с посмъртно звание полковник, пръв наш теоретик на тактиката.

⁸³ Кирил Попов (1870–1927 г.), икономист и математик, основоположник на статистиката в България.

⁸⁴ Кръстю Марков (1892–1947 г.), генерал-майор, флигел адютант.

⁸⁵ Любомир Кръстанов (1908–1977 г.), професор, учен геофизик, академик.

⁸⁶ Симеон Андреев (1887–1942 г.), български поет, писател, преводач, журналист и библиотекар.

⁸⁷ Коста Николов (1873–1944 г.), генерал-майор, политик, началник щаба на отбраната на София през септември 1918 г.

⁸⁸ Александър Гиргинов (1902–1985 г.), български писател и драматург.

блок, стигащ чак до бул. „Патриарх Евтимий“ е построен на мястото, собственост на И. Тетевенски, носи номер 53 и има три входа. Голяма част от живота си там (в собствен апартамент) прекара известният наш писател Константин Константинов⁸⁹ заедно със сестра си, художничката Донка Константинова⁹⁰.

*Вера Мечкарова
София, 3.ІІІ.1988 г.*

⁸⁹ Константин Константинов (1890–1970 г.), български писател и преводач.

⁹⁰ Донка Константинова (1894–1973 г.), български художник и илюстратор.

S U M M A R Y

MEMORIES OF SIX SOFIA STREETS
FROM VERA MECHKAROVA

Mariyana Marinova

Many memories of citizens of Sofia who lived and worked in the capital have been preserved in the Scientific Archive of the Regional History Museum – Sofia. Among them are detailed descriptions of six Sofia streets listed under inventory No. 978. These are the streets Graf Ignatiev (in 16 pages), Tsar Shishman (in 8 pages), 6 Septemvri (in 8 pages), Oborishte (in 8 pages), Musala (in 3 pages) and Geneva (in 6 pages). The buildings and their occupants are listed one by one in ascending order of even and odd numbers. There is a date at the end of each street description, sometimes typewritten, sometimes handwritten, as well as the author's name and personal signature. The pages are numbered in the lower right hand corner with numbers written in pencil in the upper sequence. The recording was made in the period 1986–1987, when V. Mechkarova was approximately 85 years old. She was the wife of Ivan Mechkarov, a journalist, translator and diplomat, and she herself, as recorded in the inventory book, is a lawyer by education, a native of Old Sofia. The memories were purchased by the museum for the Scientific Archives in 1989, not by the author, but by another person, probably her relative. They are written grammatically correctly with some corrections and additions by hand that speak of high erudition and culture and give us a comprehensive account of the city's past..

Ключови думи: Стара София, спомени, ул. „6-и септември“, ул. „Граф Игнатиев“, ул. „Иван Шишман“

Key words: Old Sofia, memoirs, Graf Ignatiev Str., Tsar Shishman Str., 6 Septemvri Str.

A B T O P

Марияна Маринова

Регионален исторически музей – София
mariyana.marinova@sofiahistorymuseum.bg

Mariyana Marinova

Regional History Museum – Sofia
mariyana.marinova@sofiahistorymuseum.bg

